

НИМИЦЬ ВЗИВАЄ НАРІД ДО ВІДНОВИ ВОЄННИХ ЗУСИЛЬ

ГОНОЛЮДЮ (Гвайські острови). — У своїй заклик до посилення воєнної продукції назвав адмірал Нимиц острови Гаваї й Західне побережжя „переходною станцією американського арсеналу демократії“. Зогляду на організування повних сил проти Японії Нимиц заявив, що „після упадку Німецьчини настане велике запотребування робучої сили в Гаваїях... Тесаме станеться теж на Західному побережжі, бо воно переміниться на велику базу активності й тому зросте до велитенських розмірів у своїй значинні. З хвилиною, як ми посунемо фронт на Паціфіку, мусить зрости змагання кожної людини, мужичи чи жінки і кожен мусить послити свою працю, бо кожна одиниця буде потрібна“ — твердив Нимиц.

Про значіння Гаваїв для кампанії висловився Нимиц так, що там будуть направляти кораблі й літаки, та що там будуть нагромаджені засоби, які будуть перевозити на територію боїв у безупинній ланцюху кораблів.

ЗАНЕХАЛИ ПЛЯН ПОВНОГО ПАЙКУВАННЯ

ВАШИНГТОН. — Директор Воєнної Мобілізації Джеймс Ф. Бірнс, заявив, що нема потреби побоюватися повного заведення пайкування кави, як це передбачували ще кілька днів тому. Ведикі торговці мають значні запаси кави на складі й будуть могли її доставити малим безнесовцям. Наразі є в Злучених Державах тільки кави, що вистарчить на 4 місяці, а департамент стеить дстав вісти з Бразилії, що там почали вже набирати нову каву для транспорту в Північну Америку.

ЗРЕЗИГНУВАВ ПРЕДСІДНИК РАДИ ВОЄННОЇ ПРОДУКЦІЇ

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвельт прийняв резигнацію предсідника Ради Воєнної Продукції Дональда П. Нелсона, а на його місце іменував його до теперішнього заступника Джуліуса А. Круга. Приймаючи резигнацію, президент просив Нелсона остатися надалі в державній службі. З цього виносять висновок, що президент має на думці призначити Нелсона на якусь інше важке становище. Є загальне переконання, що Нелсон стане головою агенції, яка займеться налагодженням міжнародних торговельних відносин Злучених Держав.

ПАЛЯТЬ СВОЇ ВЛАСНІ АГІТАЦІЙНІ БРОШУРИ.

НЮ ЙОРК. — З головної квартири Демократичної Партії в готелю Билтмор продерлися на світ вісти, що предсідник Краєвого Демократичного Комітету Роберт Е. Ганеган наказав спалити книжку, видану накладом Демократичної Партії і приготувану як агітаційний підручник партії перед виборами. Причиною такого наказу були деякі місця в підручнику, в яких містилася гостра критика попередніх предсідників комітету, а це Едварда Дж. Фліна й Джеймса А. Фарлія. Флінови закидувано потайну спілку з републиканським кандидатом губернатором Дюєм. Якесь частина книжки залишилася в бюрі Комітету Політичної Акції Сиднія Гілмана.

ЗАГАДКИ КОНФЕРЕНЦІЇ В ДОМБАРТОН ОВКС.

ВАШИНГТОН. — Конференція представників Трьох Потуг, а це Америки, Англії й Росії покінчилася в п'ятницю 29 вересня, а на її місце розпочалася конференція представників Америки, Англії й Китаю. Заки покінчяться ця конференція, делегати держав подадуть до відома своїх урядів повний звіт з конференції, а після того плянується зізд трьох голов великих держав, тобто Рузвельта, Чорчила й Сталіна. Досі подано до прилюдного відома, що конференція Трьох Потуг була на 90 відсотків успішна, а в 10 відсотках невдачею. В чому була успішна, а в чому невдачею, це саме запрятують уми політиків і дипломатів і тому кожен вичікує нетерпеливо урядових вістей після прийняття звітів державами.

ВОЯКИ НА 56 ФРОНТАХ ДІСТАНУТЬ ОБІД З ІНДИКА.

НЮ ЙОРК. — Торговці харчами й федеральні агенції приготували 35 мільонів фунтів індичого мяса на поправлення обідів учасі Дня Подяки, Різдва та Нового Року для американських вояків, які воюють на 56 різних воєнних фронтах. Про це сповістив предсідник організації Гросері Мануфакчурерз оф Америка Пол С. Виліс. Разом з індіком підуть і звичайні додатки, а це „мінс пай“ і „крєнбері сос“. Не зважаючи на це, влада впевняє, що цивільне населення буде мати доволі індичого мяса для своїх потреб у ці свята.

Передає вражіння з похорону Ол. Кошиця

ВІННІПІГ (Канада). — Передає до „Свободи“ повітряною поштою Мирон Сурмач таке: Серєда, 27 вересня 1944, буде записана в історії виніпегської української громади як оден з найбільш пам'ятних діє: Тільки квітів, а з ними тільки сумних-заплаканих лиць Виніпег ще не бачив.

Дєнь був лагідний, хиари перелітали. Коло дому „Просвіти“ при Флора Евею вже від ранку довкруги люди стояли — мужичи по більшій частині в чорних краватках, жінки убрані на темно. Канадський прапор навів машту, а під ним український жовто-блакитний в чорній обшивці — обидва спільно маяди, один одному не перекажджючи.

Як я прийшов коло „Просвіти“, то став між людьми, щоб почути, що вони говорять. Між старшими (по українськи) чути було: „Целикий чоловік помер“; „професор помер“... Діти по англійськи: „Професор дай — гі воз а лайс мен“... Всі ті прості — ясні слова могли відноситися до нього; але ніхто з привних не міг його словом описати. Це ж наш геній — Кошиць помер. Він лише один такий у світі був. Як з ним бути, говорити, або лише на нього дивитися — то таке вражіння, як би чоловік в іншій світі жив. Забуваєш щікаю за себе, а за кожним рухом Кошиця глядиш. Навіть тепер, коли він уже мертвий на катафалку лежить, то й тепер він сили не гратить, а притягає, щоб на нього подивитися. Ніби щось ще хоне доповісти, ніби привитати, ніби всміхнутися гарленько і сказати: „Так, голубчику, ми ще щось зробимо для утривалення української пісні“. І стояв би так живий чоловік коло Великого Небжчика годинами, вижидючи, що ось-ось він порушється. Як може таке всміхнене лице, такі гарні чарівні руки так нерухомо лежати! Вони-ж колись таку силу мали, що королі перед ними чола згинали...

В год 2 сполудня священники похорон відправили. Місцеві й позамісцеві громадяни попрашали небжчика, спід „Просвіти“ до Собору процесія рушила — дві милі дороги забитої людьми, в Соборі вже не було порожнього місця. Найменше 5,000 людей брадо участь у похороні, вінків було понад 70. На цвинтар треба було їхати 15 миль за місто. Частину людей перевезли автобуси й 96 автомобілів. Поховали батька-атамана нашої пісні в величній гранітовій гробівці у міланий труні. Кошта похорону покриває Комітет Українців Канади. Там може лежати Кошиць аж до того часу, поки не повстане вільна самостійна незалежна Україна й поки — як вірить удова Тетяна — не перевезуть тліні його останки туди, де він зріс і на брався любови до української пісні, якою здивував цілий світ. Тимчасом Вічна Йому Пам'ять.

Польсько-російське непорозуміння загострюється

ЛОНДОН. — Боротьба між польським урядом на вигнання та Польським Комітетом на вигнання загострюється й стала в майже боєвій стадії.

У п'ятницю Владислав Рачкевіч, президент польського уряду на вигнання, зробив дальший крок у напрямі поєднання з Польським Комітетом, коли він відправив зо становища команданта польських військ генерала Сосновського, свого особистого приятеля. У своїй листі до Сосновського Рачкевіч дає до зрозуміння, що він не хоче його відправити та сподваєтся ще його колись ужити. Тогож дня Рачкевіч установив начальником польських військ генерала Талеуша Коморовського, що під іменням генерала Бора кермував польським повстанням у Варшаві. При тому дано ще натяк, що польський уряд шукає способу уневажнити конституцію з 1935 року, котру люблинський комітет називає фашистською.

У суботу Польський Комітет Національного Визволення виступив з гострим осудом генерала „Бора“ Коморовського. Едвард Осубка-Моравскі, предсідник комітету, заявив, що генерал Коморовскі допустився зради польського народу, бо віддав приказ своїм повстанцям на невідготуване повстання й цим дав нагоду німцям винищити 250,000 осіб населення Варшави. Він заповів, що генерала Коморовського будуть судити як злочинця проти польського народу. Генерал Роля-Жимерскі додав, що Бор ніколи не був у Варшаві, а кермував повстанням з постою, 30 миль від Варшави.

Становище Польського Комітету поперла негайно московська „Правда“, так, що замісь посунути порозуміння між поляками й Москвою вперед, польський уряд у Лондоні його довів майже до повного зірвання.

ГОЛЯНДЦІ ХОЧУТЬ ПІМСТИ НАД ЗРАДНИКАМИ

НАЙМЕГЕН (Голандія). — Понад 800 чоловіків і жінок арештувано тут за те, що вони співпрацювали з німцями. Іх поставлять на суд, а населення домагається гострих кар проти них. Кари можуть справді бути гострі, бо тут не було прикладів понижування співробітників з наїстами, як це було в Франції.

ПОСЛІДОВНА СОВЕТСЬКА АКЦІЯ ПРОТИ „ВОЄННИХ ЗЛОЧИНЦІВ“

БЕРН. — Болгарський уряд передає трьох регентів Болгарії, дебо: князя Кирида, Богдана Пільофа й Петра Габровського — советському урядови в Москві.

Павло Орлов, політичний комісар при Аліантській Контрольній Комісії в Фінляндії, подає, що комісія вирабляє лісту фінських політичних воєнних злочинців, що мали би бути суджені Аліантами. Фінська поліція виводлює естонців, що втекли перед наступаючою на Естонию червоною армією до Фінляндії; пійманих передається офіцерам червоної армії, котрі висилають їх назад до Естонії російськом командантові в Таліні.

ЯК НІМЦІ ПІДАЮТЬСЯ, СКЛАДАЮЧИ ЗБРОЮ. — На образку бачимо, як переходять рядом німецькі вояки з армії Ген. Еріка Ельстера і віддають крикі воякам американської девятої армії на знак здачі. Ці німці відбули дошу дорогу, з Принце над еспійською границею, щоб не піддатись французам, а тільки американцям.

ЗАВЗЯТІ Й БЕЗУСПІШНІ НІМЕЦЬКІ ПРОТИАТАКИ В ГОЛЯНДІЇ

ГОЛОВНА КВАТИРА АЛІАНТСЬКИХ ЕКСПЕДИЦІЙНИХ СИЛ. — Здовж цілого західно-європейського фронту йшли завзяті німецькі протиатаки, одначе Аліанти всі їх відбили, а на деяких секторах навіть добули новий терен. У своїх протиатаках німці звичайно послуговувалися повзами й горючим олієм, але це все не могло здержати аліантського наступу завдяки зростаючій силі аліантських армій.

Спеціально люті атаки робить ворог у Голандії. Видержувати їх приходиться британським військам під генералом Демпсіс. Американці розвинули широку офензиву здовж ріки-Мозелі. Сема Армія вдерлася глибше в гори Вогези й в Белфортську округу.

КАНАДЦІ ДОБУЛИ ПОРТ КАЛЕ.

Канадські війська, що воюють здовж Англійського Каналу, добули ще один важний порт — Кале. Вони застали місто в сильно знищеному стані. До того німці його підпалили.

Німецька начальна команда приказала німецькій залозі в Кале битися до останку, і вона видно хотіла виконати приказ; але як канадці їх добре побомбардували, вони здалися, хоча їх було ще 4,000.

ДОНОСЯТЬ ПРО ЗАХОПЛЕННЯ АЛІАНТАМИ ТРЬОХ ГРЕЦЬКИХ ОСТРОВІВ.

ЛОНДОН. — Бритійська Радіова Корпорація каже, що вона має вісти, що Аліанти почали вже воєну кампанію за звільнення Греції від ворожої окупації. В тій цілі висаджено британські війська на три грецькі острови. Передусім висаджено їх на острів Кітеру, що лежить між островом Кретою й півостровом Пельопонезом. Бритійці хочуть окружити всіх 200,000 німецьких вояків у Греції.

ПОВАЖНИЙ ПОСТУП АЛІАНТІВ В ІТАЛІЇ.

РИМ. — Восьма Бритійська Армія заняла Савініно, що лежить 10 миль від Адриатику на дорозі з Ріміні до Болонії, та відкинули німців назад на кількох пунктах здовж ріки Фікмічіна. Наступаючим військам утруднює офензиву слота.

ПЕРЕМОГА ПАРТИЗАНІВ У ПІВНІЧНІЙ ІТАЛІЇ.

РИМ. — Головна квартира італійських партизанів у північній Італії подає, що так звана бригада Гарібальді, що визнає тимчасовий італійський уряд добилася в боях коло Асіяга поважної перемоги над німцями. Вбито пів тисячки німців і забрано великі воєнні припаси. Територія, що признає владу повстанців, постійно зростає.

НАСТУП ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ В ЮГОСЛАВІЇ.

ЛОНДОН. — Московський комунікат з суботи подавав, що червона армія перейшла з Румунії через Дунай 60-милевим фронтом у Югославії. Цим наступом російські війська з одного боку загрожують Мадярщині з півдня, а рівночасно загрожують німецьким військам на Балкані, що їх має бути 200,000. Московський комунікат наступного дня подавав, що офензива поступає добре та що червона армія зайшла в Югославію на 20 миль.

ОФЕНЗИВА ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ В КАРПАТАХ.

Московський комунікат у п'ятницю подавав, що червона армія пішла наступом на німців і мадярів напудне від Турки, в дрогобичнській повіті, та заняла 60 місцевостей, у тому числі: Висоцько, Вишне, Красне, Мохнатє, Ораву, Козову, Головецько, Лібохору, Славсько, Людвигівку й Вишків. За тим самим донесенням, червона армія заняла на Гуцульщині коло Делятина 40 місцевостей, між ними: Осмолоду, Ворсучу, Зелену, Зеленицю, Ворохту й Ардзеложу.

Суботніший московський комунікат подавав вістку про заняття в Дрогобиччині кількох місцевостей, у тому числі: Бутельки, Яворова, Маткова, Кривки, Феліціентала, Тухольки й Рикова. Червона армія зробила теж певні поступи на Буковині в околиці Кімполонгу.

Нічний суботніший комунікат доносив, що в Дрогобиччині червона армія висадила ворога з Бутельки й Яворова та всадовилася да добре в Кривці, що лежить „коло границі советського союзу й Чехословащини“.

ФІНСЬКА ВІЙНА ПРОТИ НЕДАВНИХ СОЮЗНИКІВ.

СТОКГОЛЬМ. — Фінські війська, виконуючи роззброєння німецьких військ у провінції Ляпландія, мусіли перемогти відділ німецького війська й взяти його в полон. Шведи могли приглядатися боєви через границю.

АМЕРИКАНЦІ ДОБУЛИ ВІД ВОРОГА 4 ОСТРОВИ В ГРУПІ ПАЛАВ.

ПЕРЛ ГАРБОР. — Американці всадовилися да добре на 4 островах групи Палав. Тепер ім осталося тільки вимести останки японських військ на тих островах.

ШУКАЄТЕ ПРАЦЮ? — Наперед погляньте на оголошення нових робіт у „Свободі“.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1914 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Classified Advertising Department, 595 — 7th Ave., New York 18, N. Y. BRYANT 9-0582

Письмений текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошувач хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

ПЕРЕДПЛАТА.

На рік	\$7.00
На рік	\$3.00
На три місяці	\$2.00
Число з суботи (з англійською частинкою)	

SUBSCRIPTION RATES.

Three cents a copy	
One year	\$7.00
Six months	\$3.75
Three months	\$2.00
Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly)	

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

МІСЯЦЬ КНИЖКИ

Живемо в країні, в якій друкують найбільше книжок і часописів. Живемо з людьми, що найбільше тих книжок і газет купують і читають. А читати книжки і часописи, та їх купувати і мати в себе, це одна з найважливіших позначок культурної людини.

Ствердивши це, зупинити нас усім пригадується над цією справою і спитати себе сумлінно: Належу я до дійсно культурних людей? Чи крім гарних меблів, радія, піяна, різних модних прикрас та тим подібного займаю у моїй хаті чоловіче місце теж і добра книжка? І чи те місце є заповнене? І не тільки заповнене давними книжками, але чи є воно доповнюване новими? І чи я час від часу заглядаю до цього місця, чи тільки тоді, як стираю з нього порохи? І чи дбаю, щоб мої діти туди заглядали і ті книжки читали?

Отсе є така загальна пригадка. Але є ще окрема причина, що заставляє нас про це заговорити і проголосити „Місяць жовтень — Місяцем книжки“.

Живемо в таких часах, що українська книжка стає таким скарбом, що його треба доконче набутти і заховати. Але живемо теж і в таких часах, що доконче треба дбати про поширення і збільшувати видавничі англійською мовою про Україну та український нарід. Ось і тому про Україну треба добре знати в першу чергу нашим дітям та усім тим, що походять з української крові, бо це на них спадає і буде спадати моральний обов'язок оборони поневоленого українського народу. А тої оборони потрібне саме тепер цей нарід якнайбільше! Як ми не подбаємо, щоб принаймні наші діти добре розуміли українську справу та її боронили, то від когось іншого надіятись в Америці ось такого знання і такої оборони?

Є на складах тисячі добрих книжок про Україну, виданих англійською мовою, які не повинні лежати, а бути розкуплені нашим громадянством і використані для поширення правди про Україну. Ту роботу може виконати тільки наш загал. Україна не має в Америці своїх послів чи амбасадорів, як і немає ніяких нею вдержуваних чи субсидіованих пресових агенцій, що ширили б правду про український нарід і його змагання. Є радше представництва та агенції для ширення неправди про Україну; такі, що заступають інтереси вікових ворогів вільної і незалежної України. Тому, коли хочемо прислужитись українському народові та ідеалам людської свободи, поширимо книжки та видавництва, що їх видаємо англійською мовою, власним коштом і трудом, в цілі ширення правди про Україну. Поширимо теж і ті інші американські книжки, яких автори мають відвагу стати характерно по стороні правди, а проти поневолення українського народу.

Чорчил про польсько-російський спір

У своїй промові перед британським парламентом британський прем'єр зробив перегляд питань війни й питань мира, як вони представляються з становища британського уряду. Промова ще далі усунула сумніви щодо становища Британії і Іспанії в важких питаннях мирного впорядкування світа. Виявив він при тому, в чому політика Британії сходиться, в чому розходиться, з політикою головних союзників.

Щодо розходжень між Аліантами, то Чорчил зовсім вразно признав, що наставлення Британії й Америки різняться від наставлення Советського Союзу в польській справі. Британія й Росія видно годяться в тому, що Польща по війні має бути задержана як самостійна держава. І Чорчил і Сталін говорять згідно, що Польща має бути незалежна, суверенна й сильна держава, хоча Чорчил не каже, що силу можна всяко розуміти: що для одного є сильна держава, для другого її ще може до цього бути дуже далеко. Далі Чорчил і Сталін погоджуються на те, що границі Польщі по війні будуть змінні.

На якій основі мали б бути змінні границі Польщі? Чорчил не заходить у широкі теоретичні дискусії ані в якісь засадничі розважання, а заявляє зовсім просто, що „Росія має в цій справі право до нашої підтримки“, бож прецінь Польща не може вирятуватись сама з німецьких пазурів, що це може її зробити хіба Росія, далі ще тому, бо „всі російські народи“ натерпілися багато з рук німців і на тій основі „вони є управнені мати безпечну границю або приязні сусідів на західній межі“.

Цими словами Чорчил ударяє мимоходом по наставленню, що зміна східних границь Польщі противиться постанові Атлантийського Чартеру, що перед зміною границі треба питатись заінтересованого народу. Виходило б, що Британія цієї засади в відношенню до територій, за котру спорили між собою советський уряд та непримиримці з лондонського уряду, зовсім не признає, коли про неї навіть слівцем не згадує. Британія дивиться на спір з становища сили; коли Росія одинока має там силу бити німців, то її воля там повинна рішати.

Кінцеві слова в цій справі наймаркатніші з усіх. Як відомо, Польща все підчеркувала своєї противенства до Росії, культурні, економічні, релігійні, і вживала їх за аргумент проти відбирання Польщі провінцій та переносення їх до Росії. Польські політики в Лондоні певно рахували в тому на піддержку Британії, а тимчасом британський прем'єр немовби каже полякам: „Коли справді так, то це велика справа, бож прещінь Росія має право ждати приязних сусідів на заході“. Виходило би, гейби, чим більше поляки доказували свою непримиримість з Росією, тим більше вони підковували свою справу, бо власне оправдували перед світом російські домагання мати забезпечену західну границю.

До цього пункту британська політика йшла властиво рівнобіжно з російською. Розходяться вони аж тепер, на питанню, кого признати урядом Польщі. Британський уряд не своїй противенства до Росії, культурні, економічні, релігійні, і вживала їх за аргумент проти відбирання Польщі провінцій та переносення їх до Росії. Польські політики в Лондоні певно рахували в тому на піддержку Британії, а тимчасом британський прем'єр немовби каже полякам: „Коли справді так, то це велика справа, бож прещінь Росія має право ждати приязних сусідів на заході“. Виходило би, гейби, чим більше поляки доказували свою непримиримість з Росією, тим більше вони підковували свою справу, бо власне оправдували перед світом російські домагання мати забезпечену західну границю.

В перших десяти літах большевицького володіння, перед 1930 роком, принаймні це засаду вірно виконували, себто дбали про українську форму, а інтернаціональний пролетарський зміст. Ішими словами, тоді справді сприяли розвоєви української мови, яку вкладали інтернаціональний зміст. По році 1930, хоч

хоче допустити до існування двох польських урядів, з котрих один був би признаний Советським Союзом, а другий західними демократіями. Британія хотілаб довести до згоди між великими потугами в польській справі, і тому Чорчил виступає проти всяких різких виступів, які цю згоду моглиб розбити. Чорчил не каже, хто таких виступів допускається, але тут не підпадає сумнівом, що він має в першій мірі на думці польських політиків у Лондоні.

Виходило б з слів Чорчила, що як прийде до порозуміння між ривалізуючими польськими урядами, а посередню між Польщею й Росією, тоді всі Аліанти будуть мати в польській справі одну політику. Формально це так. Однак, коли подивитись на зміст тої політики, то хіба ніде правди діти, що в тій політиці чогось специфічно британського, або американського, властиво нема, що це все властиво без змін політика — Росії.

Микола Чубатий.

За майбутність української національної культури

Заєдно повторюється ту саму фразу про культуру в Советській Україні, наділі культура в Україні стає й формою щораз менше українська і змістом щораз менше міжнародна, пролетарська, а стає тільки російська.

Прекрасно розвинену українську літературну мову в роках 1923-1929 засмічують нині щораз більше чужими російськими словами. Відомо, що отже тепер приготують вже третє видання українського словника для Советської України. А кожне нове видання щораз більше заповгане українською літературну мову, щораз більше наближує її до російської мови. Авторів перших видань українських словників посадили у тюрму та післяди на заслання нібито за це, що вони „штучно віддаливали“ українську мову від братньої російської. Наділі посадили їх у тюрму за це, що вони творили правдиво українську літературну мову та викладали з неї все, що її віками російської неволі України засмітило. Значиться і з формою української культури під Советами є недобре.

Щодо пролетарського змісту, то українська культура перед 1930 була міжнародною, себто дійсно пролетарською змістом, бо опертою на пролетарське слово, а не на російське. Коли отже зберемо все разом, то теперішня українська культура під Советами є скапарена, себто зросійшена щодо форми — мови, а російська національна культура щодо змісту. В результаті дістанемо плянову русифікацію України з переходово затриманням ще, скапареним українським діалектом, якого самі українці скоро відречуться, бо він буде непотрібний супроти добре розвиненої літературної російської мови, як державної мови не тільки в Росії, але й в Україні.

ріят взагалі, зокрема на прошого чоловіка з України, робітника і селянина. По році 1930 стали пролетарську культуру в Україні так викладати, що пролетарська культура щодо змісту тоді буде пролетарською, коли вона буде задивлена не на пролетарят цілого світа, отже й Західної Європи та Америки, але що українську культуру пролетарському народові треба розуміти так, що це має бути пролетарська культура по взірцям з Москви.

Ішими словами, культура в Україні має взоруватись на московській культурі. В Москві теж пролетарську культуру розуміли від 1930 року дуже різно. Від дійсно пролетарської культури російського робітника та мужика перейшли в часі вже теперішньої війни до пропаганди істинно російської національної культури з подивом для героїв російського народу. Всякі Петри Великі, Суворови та Кутузови тепер мають бути поетами тої „інтернаціональної, пролетарської культури щодо змісту, що її до вірування подають пролетаріям України. Є це вже на сто відсотків російська національна культура, перепачкована на Україну під написом пролетарської міжнародної культури, щоб присплатити ще чужині малоросів.

Коли отже зберемо все разом, то теперішня українська культура під Советами є скапарена, себто зросійшена щодо форми — мови, а російська національна культура щодо змісту. В результаті дістанемо плянову русифікацію України з переходово затриманням ще, скапареним українським діалектом, якого самі українці скоро відречуться, бо він буде непотрібний супроти добре розвиненої літературної російської мови, як державної мови не тільки в Росії, але й в Україні.

В практичному житті, в урядах, в партії, в юніях, по великих містах і промислових осередках України, панує російська літературна мова, а по селах, для пастухів, колхозів та по малих містечках це якийсь час коротає свій вік в школі, в селянських советах, на колхозі, скапарена українська мова, як уже правдиве малоросійське наріччя. Немає вигляд, щоб по цій війні змінилося на краще. Навлаки всі ознаки говорять, що як недавно в Польщі українській дітворі казали одушевлятися Казімежем Великим, Болеславом Хробрим, Ядвігов, і іншими польськими історичними постаттями, зовсім чужими українській дитині та українцям взагалі, так само під Советами кажуть нині українській дітвори в симуляції, обертають у всі сторони, шпигують шпильками, насміхаються; всякими способами стараються збудити у хворого обурення і узнати його здоровим. Коли хворий до того всього байдужий, довго крутять і вертять його, поки визнають якусь діагнозу. Це з рядовим воєтвом. Не дуже різнилося обходження і з старшинами. Тут уважалося його походження, ранга, класовий стан можливості... Синкам високих урядників, капіталістів, легенько вдавалося уникнути служби на фронті, хіба що він не схотів самий... Траплялися й такі, та більше ще комісії добре мастило, щоб фронтівих таранплат не переживати. Запільні комісії фронтове воєтвом звалю не інакше, як коновалами і не мало ніякого довіря до їх знання.

Відношення цієї червоної Польщі та „приязної“ Чехословаччини має опиратись на окремих умовах. Взором є умова Бенеша зі Советами, в якій є така оригінальна точка, що навіть в справах внутрішньої політики Чехословаччина буде радитись Советів. Нема хіба сумніву, до кого ця постановова відноситься. Відноситься вона у першій мірі до карпатських українців. Навіть на малій Карпатській Україні всеж таки міг би розвиватись якийсь слабкий огник української національної культури. Та така можливість уже більше не існує. Нова умова поміж Бенешом та Советами дає право Советам вмшуватись в

рі та українським людям одушевлятися визначними постаттями російського минулого князими Александром Невським, Дмитрієм Донським, московськими воеводами Мишином та Пожарським, генералами Суворовим та Кутузовим, а навіть виразним ворогом українського народу — царем Петром Великим. Ті москвичі, що є цілковито чужі українському народові, мають заступити світлі постатті українців, що трудилися над усамостійненням українського народу.

Для замилення очей ще якийсь час там ніби прославляють Хмельницького, Шевченка і Франка та ще декого з українських заслужених людей, але ці постатті представляють там так перемальованими та перекрученими, що моглоб видаватися, що й вони сприяли російському пануванню над Україною.

Тому зовсім слушно висказав проф. Менінг у своїй недавно виданій книжці про українську літературу, що нині нема вправді в Советах заборони української мови, як це було в царській Росії за міністра Валуєва 1863 року, але є нова Валуєщина, може й більше небезпечна, бо є заборона правдиво національної української культури. Тої культури, що вірно віддає духа українського народу.

Перевиховання західних карпатських українців. Нині Совети захопили також Західну Україну і там також тепер зачнеється перевиховання українців. Стануть викривляти душу західно-української дитини, стануть переучувати вчителя, як він має ту душу дитини викривляти. Стануть перекабачувати душу українського селянина на колхозі, а робітника в робітничих клубах, в юні.

В Советах взагалі є якась манія всіх дітей та переучувати, зокрема старанно переучують всіх тих, що мали то нещастя дати себе в руки взяти, як сказав колись Шевченко. Немає мабуть сумніву, що поза Советами таки лишиться яких до два мільйони українців під Польщею та в Чехословаччині. Останні донесення говорять про якусь умову про виміну населення поміж Микого Хрущевом, московським губернатором України, та губернатором червоної майбутньої Польщі, Осубкою-Моравським. Українці зпід цієї будучої Польщі мали б бути переселені під Совети, а поляки зпід Советів мали б бути переселені до цієї підсоветської Польщі. Яке буде це переселення, примусове чи добровільне, з донесення годі знати, але одно є певне, що Совети хотять практично всіх українців мати під своїм режимом, щоби українську справу зробити тільки внутрішньою справою Советів, щоб вона не виходила уже поза межі Советів, та щоб ніхто посторонній до неї не вторкався. Та проте ще такі і під Польщею і під Чехословаччиною лишиться поважне число української людности, але про неї вже подбають правительства тих протекторатів Советів.

(Дальше буде).

ОЛ. ЛУГОВИЙ. Права автора застережені.

В КІГТЯХ ДВОГОЛОВОГО ОРЛА

ПОВІСТЬ З ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ
У двох частинах

(Перший том трилогії „Огнем і Кровю“)

57)

В Криму починалася вже весна. Все зеленіло, розпускалися сади, з гір сльивали струмочки, сунулося дрібне птаство, запопалливо лагодячи видгідні півзда для своїх будучих діток. У хвилях козацького моря купалося гаряче південне сонце, запуская промінні глибоко, до дна, мов би завзялося прикинути в його тайники, відкрити все, що від віків лежало там у неперушній глибині. Відкриті кости сивовусих чубатих запорожців, погинулих в часі морських походів проти Золотої Порти, кости дружинників Аскольда й Олега, — грозу і пострах давної Візантії... І передати ім'я вістку про негідні діла їх нащадків, запропастивших долю і волю рідної землі. Та ні могло прорізати глибокого

моря, відбивалося об зеркальну поверхню, обдавало сяєвом темні хвилі. При подуві вітерку лилося золотом лясно, без кінця й міри заливаю рівню поверхню; аж відбивалося далеко, за кількадесят верств об маленькі рухливі точки — сторожеві російські кораблі перед страшними „Гебеном“ і „Меджидом.“ А на північному обрії протягся освітлюючо білий, ще укритий снігом ланцюг Яйла. Над ним піднімаються чуття помітні в далечині вершини Ай-Петрі і Чатирдагу.⁽¹⁾ Попід гірським ланцюгом на самому березі змією покрутила хвиляста дорога від Се-

(1) Турецькі кораблі — подорожні Німеччиною. Меджид захопив російські фльоти.
(2) Яйла — пасмо гір. Ай-Петрі, Чатирда — найвищі гори в Криму.

